

donderdag

28.04.2011

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door
Gloria Carlier

EN ATENDANT

Anne Teresa De Keersmaeker & Rosas

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografie

Anne Teresa De Keersmaeker (BE) creëert in 1980, na haar studies aan de Brusselse dansschool MUDRA en aan de Tisch School of the Arts in New York, haar eerste choreografie, *Asch*. Twee jaar later gaat *Fase, four movements to the music of Steve Reich*, een van de meest invloedrijke choreografieën van zijn tijd, in première. In 1983 richt De Keersmaeker gelijktijdig met de creatie van *Rosas danst Rosas* haar gezelschap Rosas op. In haar werk staat de relatie tussen dans en muziek centraal. Ze werkt met componisten uit verschillende muziekperiodes. Tijdens de residentie van Rosas in De Munt (1992-2007) regisseerde De Keersmaeker verschillende opera's. Ook de relatie tussen dans en tekst loopt als een rode draad doorheen haar werk. In recente producties zijn samenwerkingen met beeldende kunstenaars kenmerkend. In 1995 richt ze samen met De Munt de dansschool P.A.R.T.S. op.

Uitvoerders en programma

Anne Teresa De Keersmaeker: choreografie
Bostjan Antoncic, Carlos Garbin, Cynthia Loemij, Mark Lorimer, Mikael Marklund, Chrysa Parkinson, Sandy Williams, Sue-Yeon Youn: creatie en dans
Michel François: scenografie
Anne-Katherina Kunz: kostuums

productie: Rosas
coproductie: De Munt | La Monnaie (Brussel), Festival Grec (Barcelona), Grand Théâtre de Luxembourg, Théâtre de la Ville Paris, Festival d'Avignon, Concertgebouw Brugge

Ensemble Cour et Cœur:
Bart Coen: muzikale leiding, blokfluiten
Birgit Goris: vedel
Annelies Van Gramberen: zang

Michael Schmid: fluit

Femke Gyselinck: repetitieleiding
Felicia Bockstael: musicologisch advies
Johan Penson: productieleiding
Willem de Coster: assistent productieleiding
Jan Herinckx: techniek
Anne Van Aerschot: assistent artistiek directeur

—

István Matuz (1947)
... L(ÉLEK)ZEM ...

Philippus de Caserta (fl. 1370)
En Atendant (ballade)

Bart Coen
Estampie En Atendant 2 (2010)

Johannes Ciconia (1370-1412)
Sus un' Fontayne (virelai)

Anoniem
Je prens d'amour noriture (virelai)
Esperance, ki en mon cœurs

fl. = floruit (bloeiperiode)

DANS

ROSAS

En Atendant – een gesprek met Anne Teresa De Keersmaeker

Door te kiezen voor de Ars Subtilior, dit hoogtepunt van de Ars Nova van de tweede helft van de 14e eeuw, waagt u zich aan een van de meest complexe muzikale stijlen die in Europa het licht zag: een extreem raffinement, experimentele dissonanties, een spel van citaten en vooral een ritmische verfijndheid die heel wat van de muzikanten vergt, want regelmatig moet elk van hen in een andere maat spelen.

A.T.D.K.: Ik stelde me de vraag welke muziek verbonden was aan Avignon, de stad en haar geschiedenis. Zo ben ik bij de Ars Subtilior terecht gekomen. Het is daar, ver van Parijs, aan het pauselijk hof, maar ook in het noorden van Italië en op Cyprus, dat dit schitterende maniërisme tot stand kwam. Een stijl die uiteraard toebehoorde aan de hoge aristocratie en aan een kleine kunstkring. Het bevat misschien een zweem van intellectuele provocatie, maar die bevat me wel. Bovendien is het slechts een schijnbare provocatie, want de muziek is niet droog of onleesbaar. Pedro Memelsdorff en Mala Punica, die dit repertoire opnieuw actueel hebben gemaakt, leverden daarvan het bewijs. Memelsdorff vergelijkt deze muziek met een gotische kathedraal: 'Ze werd niet opgetrokken opdat de mensen zouden binnenkomen en beginnen te rekenen. Ze heeft een extreem ingewikkelde en volmaakte proportie opdat de mensen zouden binnenkomen en verbluft zijn.' Proportie dus. Dit blijft de manier waarop ik de dingen benader. Een bepaalde pythagorische achtergrond laat ik nooit los. Er zijn zelforganiserende natuurwetten die op alle niveaus regeren, en waar onze lichamen blijf van geven. Ook daar moet men naar luisteren.

Hoe staat het dan precies, volgens u, met de relatie tussen de lichamen en de muziek?

Ik keer helemaal terug naar een zeer nauwe band tussen muziek en dans, voor een maximale retorische leesbaarheid. Bepaalde delen worden stap voor stap gechoreografeerd, noot per noot, met de partituur in de hand. Het gaat om een hoofdzakelijk driestemmig repertoire: een sopraan zingt de bovenste stem, de cantus, beweeglijk, kronkelig en expressief; een fluit brengt de stem van de contratenor, die commentaar levert en tegenspreekt; een vedel houdt de onderste stem van de tenor. Zo werken we vanaf het begin, minutieus, met zowel de dansers als met de muzikanten: één noot, één stap! Eén stem, één danser! Het vertrekpunt: *My walking is my dancing*. Want we gaan naar het meest eenvoudige: de beweging van het gaan, het lopen, het stappen en zijn veranderingen, zijn versnellingen, zijn opschortingen. Het ritme van het lichaam dat zich de ruimte eigen maakt.

We kennen u beter van uw intense werk met het bovenlichaam ...

Dat is het volgende niveau, het andere vertrekpunt: *My speaking is my dancing*. Adem, woord, uitdrukking door handen en armen. *Walking* en *talking*, ze vormen een geheel, het is de relatie tussen *upper* en *lower body*. Dit alles wordt met elkaar gecombineerd en dan, uiteraard, zoeken we naar het ogenblik waarop we de techniek en zelfs de muziek loslaten. Wat dan rest, is het geluid van de beweging, de lucht, de wind.

Adem en woord, zei u: In de 14e eeuw zijn muziek en poëzie inderdaad nauw en bijna onlosmakelijk met elkaar verweven. Is er een gedicht dat de bovenhand heeft, dat al het overige in een bepaalde richting duwt?

Een bekende ballade van Philippus de Caserta, *En Atendant*, geeft de voorstelling haar titel en verleent haar ook een bijzonder affect. In die tijd is 'het wachten' een poëtisch thema dat men graag oproept: wachten op de liefde, de hoop, de verschijning. Het gedicht opent met dit vers: '*En attendant souffrir mestuet grief payne*', 'al wachtend moet ik een bittere pijn doorstaan.' Waar deze dichter op wacht – overigens op een zeer nobele manier, want het is een zang over de waardigheid van het wachten –, is op het lessen van zijn dorst. De fontein is te ver weg, het water is 'verpest en vertroebeld'.

De 14e eeuw is overigens niet minder bedorven.

De historica Barbara Tuchman spreekt over 'de waanzinnige 14e eeuw'. De Honderdjarige Oorlog ontketent financiële crisissen, werkloze legers plunderen de dorpen en steden, en hier bovenop komt nog eens de pest waardoor twee derde van de bevolking sterft. De mensen begrijpen er niks van en denken aan een straf van God. Bovendien wordt deze spirituele angst nog groter door het Westers Schisma, wanneer een tegenpaus zich vestigt in Avignon. 'Een verre spiegel van onze tijd', stelt Tuchman. Ik zal geen didactisch betoog houden over onze 21e eeuw, maar er is iets dat nazindert.

Als ik u goed begrijp, voelt u zich voortaan aangetrokken tot soberheid. Iets wat uiteindelijk past bij onze afwachtende tijd: gedaan met het willen verbluffen. Maar tegelijk claimt u een verfijnde stijl, een glinstering. Het is een paradox, die ergens stilletjes verklaard wordt in dit woord: *subtilior*.

Inderdaad. Het adjectief *subtilis* heeft in de middeleeuwen eerst en vooral betrekking op een kunst van inzicht en vormelijke krachttoeren, een kunst die gebaseerd is op het doelbewust beheersen van buitengewone regels. Maar daarnaast is deze muziek *subtilior*, nog subtieler, en laat het een heerlijke zweem van mysterie in de lucht hangen. Ongrijpbaar, de sfeer van een mathematisch raadsel, van toespelingen en subtekst. Om die reden verstaan we uiteindelijk deze *subtilitas* in de betekenis van nuance en clair-obscur. Ze sluit aan bij de wereld van de emotie, voor zover men ook de emotie in het register van de nuance wil bevatten. De menselijke emoties vormen een zeer verfijnde syntaxis, en het is met lede ogen dat ik bepaalde vormen van hedendaagse dans zie kiezen voor een spectaculaire emotie, in de meest brute 'belichting'. Men verwacht het eenvoudige met het primaire. Vreemd genoeg verliest men dan de lichamen, het reële van de lichamen. En men komt in de buurt van het obscene. Ik zou willen dat de emotie zich ontvouwt in de schemer, in de kleurschakeringen, in de eeuwigdurende tussenzones. Zes eeuwen na de Ars Subtilior werd dezelfde betekenis opnieuw aangebracht door Arnold Schönberg, die de idee van een harde oppositie tussen consonantie en dissonantie betwistte, en aantoonde dat men geleidelijk en zacht van het ene naar het andere kan overgaan. Zachtjes, het gaat voorbij.

Schönberg schrijft bovendien het volgende in 1909: 'Ik keer me duidelijk af van de volle sonoriteit, die van de goden en de übermensen van het wagneriaanse orkest. Alles wordt gevoeliger, verfijnder. Gebroken kleuren verschijnen waar men enkel heldere, lichtende kleuren vond.'

Philippus de Caserta – En Atendant

De gesofisticeerde stijl van de transitorische toestanden, de polyfonie van alle dingen ... Het is geen zaak van intellectuelen. Schönberg heeft dat zeer goed verwoord. Het is in de eerste plaats een verhaal van licht en dit kan een groot publiek aanspreken. Het publiek kijkt naar een voorstelling zoals men een zonsoudergang aanschouwt. De dingen raken

elkaar aan, er zijn clusters van consonantie en dissonantie, duizenden zeer fijne fonkelende intensiteiten. Het is voortaan avond, men wacht. Het is het uur van de overgangsfases van de perceptie.

Dit interview kwam tot stand in opdracht van MonnaieMuntMagazine (september 2010)
© La Monnaie | De Munt, Jean-Luc Plouvier

En Atendant © Anne Van Aerschot

En atendant souffrir mestuet grief payne
et en languor vivre cest ma destinee
puis quavenir ne puis a la fontayne,
tant est de ruissius entour avironee.

Telle Vertu li as dieu donee
quel puet assouvir chascun a souffisance.
Par sa dignite et tres noble puissance.

Les grans ruissiauz qui la font leur demaine
Si ont les conduis de la font estoupee
Si con ni puet trouver la droite vaine.

Tant est courompue liaue et troublee
Gouster nen puis une seule halenee
si unble pite na te moy ramembrance.
Par sa dignite et tres noble puissance.

Si pri a dieu que a droit la ramaine
et la purefie sanz estre entamee
qua(r) verement cest chose bien certaine
Je nen puis aprocher not ne matinee.

Et sa moy estoyt quansi fust or ordenee
Je vivroye en espoir davoyr bone estance.
Par sa dignite et tres noble puissance.

*Al wachtend moet ik bittere pijn doorstaan
en in neerslachtigheid leven, dat is mijn lot,
aangezien ik de bron niet bereiken kan,
zoeer is ze door beken alom omringd.*

*Zo'n grote kracht heeft God haar geschonken
dat ze elkeen overdadig lessen kan.
Door haar waardigheid en hoog edele macht.*

*De grote beken die daar hun macht laten gelden
hebben zo de leidingen van de bron verstopt
dat men er de echte ader niet vinden kan.*

*Het water is er zo verpest en vertroebeld
dat ik er niet één hap van proeven kan,
als nederig Mededogen zich mij niet meer herinnert.
Door haar waardigheid en hoog edele macht.*

*Ik bid God dus dat hij haar opnieuw terecht brengt
en haar zuivert zonder haar te schaden
want, waarlijk, het is een uitgemaakte zaak,
's nachts, noch 's morgens kan ik haar benaderen.*

*En indien men zo'n bevel aan mij zou geven
zou ik leven in de hoop op een welvallig bestaan.
Door haar waardigheid en hoog edele macht.*

Vertaling: Prof. W. Van Hoecke

Dptych © Valerie Simmons

za 14.05.2011 / 20.00 / Concertzaal
**Dptych / José Navas, Claire Chevallier,
Company FLAK**

In *Dptych* gaat José Navas aan de slag met muziek van Johann Sebastian Bach, waarbij in het eerste deel de viool centraal staat en in het tweede deel de piano, live gespeeld door Claire Chevallier. De focus ligt op de dynamiek tussen lichaam, beweging en ruimte. Na het succesvolle *S* is dit de tweede samenwerking tussen Navas en Chevallier.

Personae © Valerie Simmons

zo 15.05.2011 / 20.00 / Concertzaal scène
Personae / José Navas

Personae is de nieuwe solovoorstelling van José Navas. In een compilatie van solo's gooit hij alle ballast overboord, zodat enkel hijzelf als performer overblijft. Navas' interpretatie van twee klassiekers, de *Bolero* en de *Sacre*, is iets om naar uit te kijken, zeker in het intimistisch en verfijnd formaat dat we van hem gewoon zijn.

In het Concertgebouwcafé kunt u gezellig nagenieten met cultuurliefhebbers en mogelijk ontmoet u er ook de artiesten.

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02
IN&UIT, 'T ZAND 34, BRUGGE

PROVINCIE
West-Vlaanderen

BRUGGE

FLUXYS

DeMorgen
een open groot bedrijf meer

Knack

Klara

SOBRA

focus • wtv